

**Сергій Ільчишин
(Київ)**

РЕАКЦІЯ ВЛАДИ НА АНТИПОЛЬСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ОУН ТА ЙОГО ЮНАЦТВА У 1933 РОЦІ: СВДЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ

У статті розглядається діяльність ОУН та його юнацтва, що була спрямована на протидію заходам польського уряду зі знищення культурно-освітніх, національних, духовних прав українського населення на теренах Західної України та інших українських етнічних землях, польських територій, з компактним проживанням українців. Досліджено реакцію польської влади на діяльність ОУН у шкільному сегменті, що проявилось в арештах молодих членів та симпатиків ОУН. Дана реакція була досить сурова і негативно позначилася на кількісному та якісному складі українського підпілля на місцях. Масові арешти української молоді та симпатиків ОУН у свою чергу не стали катастрофою для організації, а, навпаки, стимулювали її роботу.

Метою статті стало висвітлення реакції влади на антипольську діяльність ОУН та його юнацтва, аналіз системи покарань і правосуддя. У публікації виокремлено архівний документальний матеріал з теми. Новизна положень статті полягає у відкритті нових та глибокому аналізі існуючих фактів судових процесів у II Речі Посполитій.

Основними джерелами стали матеріали Державного архіву Тернопільської області й, відповідно, опублікована література.

***Ключові слова:** акції ОУН, шкільництво, арешт, студент, учень, саботаж, підпільна література ОУН.*

У радянський час проблема україномовної освіти була висвітлена в дусі ідентифікатора українського буржуазного націоналізму, а боротьба українців за культурно-освітні права трактувалася через призму боротьби народних мас трудящих, селян та робітників з панською буржуазною капіталістичною системою. Молодь західноукраїнських земель, особливо члени соціалістичних та комуністичних рухів, КПЗУ, розглядалася радянськими вченими як носій пролетарської революції в Європу, борці проти свавілля панів і буржуазії у Польщі. Інше бачення сформувалося в роки державної незалежності України. Значна зацікавленість дослідників проблемами освіти породила безліч досліджень (статей, монографій), що характеризують різні аспекти боротьби українців. У зв'язку з цим дана тематика є доволі актуальною в розрізі сьогодення.

Частково до теми українського шкільництва та протидії полонізації зверталися дослідники В. С. Виздрік [3], який у кандидатській дисертації побіжно окреслив питання української шкільної освіти. Л. М. Алексієвець [1] у загальних рисах охарактеризував проблеми освіти у Польщі міжвоєнного періоду та систему державної влади. Більш глибоко проблемами освіти займався М. Гнатюк [4], описавши місцеві особливості впровадження україномовної освіти в Коломиї та боротьбу за неї. Г. Білевич і Б. Савчук описали історію створення товариства освіти «Рідна Школа», зокрема багатогранність діяльності товариства та реакцію польської влади на його освітню політику [2]. Б. М. Ступарик також звернувся до проблем шкільництва, охарактеризувавши освіту в Галичині [28]. Автор дав оцінку освітнім процесам на західноукраїнських землях у складі II Речі Посполитої, охопивши проблематику реакції влади на антипольські дії української молоді, пов'язані з освітою [27]. Основним джерелом дослідження є праця П. Мірчука «Нарис історії Організації Українських Націоналістів» [25], в якій детально описані події «Шкільної акції» 1933 р. та подальша боротьба за відродження українського шкільництва.

Протидія полонізації освіти та шкільного навчального курсу лягла на плечі української націоналістичної молоді. Завдяки вдалій пропаганді ОУН вона сформувала відділи Юнацтва, що займалися проблемами культури й освіти на теренах західноукраїнських земель у якості офіційних представників першої. Проте польська

адміністрація, знаючи про можливість загострення українського мовного та культурного питання, діяла надзвичайно швидко та рішуче. Кожна дія українського підпілля, кожна акція розповсюдження підпільних друкованих матеріалів супроводжувалися постійними арештами членів ОУН або людей, запідозрених в антидержавній діяльності.

Рушієм та основним фактором ведення боротьби проти колонізації школи було те, що більшість активних діячів шкільного спротиву – дійсні члени ОУН або його Юнацтва. Належність до ОУН, була вона доведена у суді чи ні, каралась ув'язненням та, як мінімум, затриманням і проведенням слідчих дій.

Віднайдені нами джерела вказують на арешти молоді за підозру в приналежності до ОУН у березні/грудні 1933 р.: «У березні 1933 року арештовано: в Познані – 20 українських студентів, між ними Стародуба, Старосольського та Лідію Пашкевич, в квітні 1933 – у Лаврові, пов. Луцьк, Петра Зацерковного й 111 інших селян, в Луцьку – Івана Скопюка, в Тартакові, пов. Бережани, – о. Б. Петрицького, у Волі Якубовій, пов. Дрогобич, – К. Матчака й А. Беньковського, в Добрівлянах, пов. Стрий, – студ. Петра Мірчука. У Видинові пов. Снятин арештовано студента Василя Мирмилюка. У Львові арештовано 2 березня студентів Ст. Казанівського, Я. І С. Іванчуків та Ю. Чекалюка» [11]; «В Трускавці ув'язнено Осипа Біласа. В Чорткові 23 вересня арештовано: абсолювентів гімназії Дідича Володимира і Добрянського Костянтина; учнів гімназії: Балацького Володимира, Бачинського Мирона, Онищука Степана та Гніздовського Якова. В Раві Руській 12 жовтня 1933 р. арештовано уч. 8 кл. гімн. Зеленого Василя» [8].

Арешти проводилися на теренах українських воєводств II Речі Посполитої, зачепили також українців у Польщі, передусім тим, що навчалися у польських технічних вузах.

Крім арештів та процесів проти провідних членів Організації, про які вже згадано, хвиля поліційного терору, ув'язнень і судових присудів майже не переривалася. Тогочасні українські газети на західноукраїнських землях постійно друкували списки ув'язнених членів ОУН, реєстрували судові процеси та присуди на великий строк перебування у в'язниці: «В Раві Руській 27 жовтня арештовано: студентів прав Мастикаша Євгена і Мойсака Михайла, Мастикаша Василя та Мастикаша Івана; в с. Любича, пов. Рава Руська: Костишинівну Марійку, Костишина Осипа, Луцейка Володимира та Савойку О.; в Раві Руській: інж. Гузія Василя; в с. Гребеннім: Божика Гриця; в с. Вербиці: Зраду Івана, Омеляна Василя. В Перемишлянах 28 жовтня 1933 р. арештовано студентів: Барана Теодора, Залипського Луку, Бучацького Володимира, Липського Антона, Галечка Антона; в Утіховичах: Криницю Василя і Ковальського Василя; в Добряничах: Трача Михайла і Притулу Михайла; в Ушковичах арештовано студента Ратушного. В Бурштинщині 28 жовтня арештовано в Букачівцях студ. Прав Чоля Андрія та Величка Ярослава; в с. Демянів: студ. Прав Федункового Михайла і урядника Філії «Просвіти» Данівого Василя. 30 жовтня арештовано: Копчинського В. і Гориня. В Корчині, пов. Сколе, арештовано студ. Онуфрова Омеляна. В Мізуні, пов. Долина, 28 жовтня 1933 р. арештовано студ. Кліма Івана; в Ворохті: Мочерняка Гриня та Гаврилюка Миколу; в Сокалі: магістра Стефанишина Володимира, студ. Небожука Володимира, в Шмиткові учителя Худика Льва, студ. Мигалья Льва; в Себечеві: студ. Романова Семена, Чайковського Данила, Мигалья Володимира, учит. Ваврука Василя; в Певятичах: магістра Прокопчука Федора в Мошкові, пов. Сокаль: студ. Дишканта Василя» [20].

Географія арештів протягом вересня/жовтня 1933 р. ширилась на весь західноукраїнський терен. Арешти проводились у містах і селах майже повсюди, у повітах, воєводських містах і невеликих містечках.

Бачимо, що апогей арештів припав на жовтень – час, коли діти пішли до школи, а студенти почали відвідувати навчання. Звичайно, на цей період припадає значне поживлення діяльності ОУН та його молодіжного осередку. Джерела підтверджують наступне: «В Косові 28 жовтня 1933 р. арештовано студ. Прав Библюка Якова;

в Букачівцях, пов. Рогатин: студента Величка; в Поториці студ. Макара Володимира; в Уторниках: магістра Ковальського Михайла. В Устриках, пов. Лісько 28 жовтня арештовано студ. Платоша Осипа; в с. Береги: студ. Вербенця Миколу; в с. Ясінь: Івасіва Івана; в с. Бандрів: студентів Геряка Антона, Ференца Романа та 6 хлопців; в с. Лодина: орг. Філії «Просвіта» Оленчака Теодора і 2 братів Кучмів» [29, арк. 1–3].

«В Угнові і околиці 28 жовтня арештовано Савку Івана студ. Політех. В Тереховлі та повіті 28 жовтня арештовано: в Тереховлі студ. Прав Круківського Степана, студ. Прав Гриніва Володимира, в Семенові: абс. Гімн. Наболотного Михайла; в Слобідці: студ. Сороцького Михайла та абс. Сем. Галандзя Ю.» [18].

«У Львові 28 жовтня 1933 р. арештовано учн. Гімн. Савицького Юліяна; в Мшані біля Львова Панькова В. підозрілих у приналежності до ОУН; в Рудках гімн. Абс. Захаріясевича; в Хишевичах: Теодора Лопатчака студ. Філ., студ. Прав Миколу Турчина, гімн. Учня Льва Коцана; в Чайковичах: гімн. Абс. Мих. Чолівського-Ластовича, Івана Чолівського-Ластовича; в Підгайчиках: Іллю Павліша; в Ляшках зав'язаних: Павла Плювака; в Коропужи: гімн. Абс. Андрія Гузіля; в Костільниках: Івана Онишака, Івана Венгра та Мих. Світля; в Ятвягах: в Коломиї студентів: Вонсуля Богдана, Матковського Михайла, Михалевського Богдана, Федева Софрона, Цибика Романа. В Старому Самборі 28 жовтня арештовано: студентів Льва Кузіва і Теофана Волосянського. В Теклівці 29 жовтня 1933 р. арештовано: Голядів М. і В., Гуду І.; в Сороцьку Бачинського Я.; в Колодіївці, пов. Скалат: Любинського Богдана і Зимака В. В Помор'ях 29 жовтня арештовано Мирослава Григоровича; в Радехові: проф. Ярослава Купчинського, д-ра Василя Максимця, студ. Техніки Богдана Іванця, Юліяна Білозора та Михайла Кацепира. В Любачеві 30 жовтня арештовано Юрія Ружила; в Куликівщині: студентів Лозинського та Татуха і вісьмох селян; в Любелі: студ. Техн. Брика; в Мокротині: Михайла Завадку. В Стрию 30 жовтня 1933 р. арештовано: студ. Новицького С., Яремовича Р., Масного С. І Грицака О.; в довколишніх селах арештовано: студ. Барабаша Гр.» [19].

З джерел виділимо «ключову» дату арештів – 28 жовтня. Якраз в останню декаду місяця в далекому 1919 р. польські війська отримали дозвіл на зайняття західноукраїнських територій та «розпорядження користуватись місцевим майном на власний розсуд». Наступними значними хвилями арештів були 30 та 31 жовтня, що означало певну циклічність дій поліції та місцевої польської адміністрації. «Ніччю з 30 на 31 жовтня 1933 р. поліція перевела ревізії у всіх кімнатах «Академічного Дому» при вул. Супінського у Львові. Після ревізії арештовано біля 70 студентів. Ніччю з 30 на 31 жовтня 1933 р. поліція перевела ревізії в будинку Ремісничої Бурси при вул. Пасічній 2 у Львові і арештувала всіх бурсаків в числі 40 осіб, частину з них на другий день випущено на волю» [29, арк. 23]. «В Отинії 31 жовтня 1933 р. арештовано: д-ра Дрогомирецького Степана, Бочака Михайла, студ. права Петришина Василя, мгра Боднарука Гриця, Іванціва Дмитра, Сербина Ярослава і Атанавського Зенона» [29, арк. 3].

«31 жовтня 1933 р. арештовано і відставлено до суду в Тернополі студ. Лугового Артемія, студ. Мариняка Костя, студ. Фелікса і Тому Кордубу, студ. Майківну О. і Шептицьку, студ. Мітрінгу Дм. З села Петрикова, пов. Тернопіль, і 2 братів Кручових в Березовиці Вел. Пов. Тернопіль. В Золочівщині в жовтні 1933 р. арештовано студентів: Квасовського Романа, Безпалка і Чучмана; в с. Заборолі, пов. Луцьк: 14-літнього хлопця Кисіля Івана» [17].

«В Бережанщині в жовтні 1933 р. арештовано: в Городищу: студ. Теолог. Балука Івана; в Черчу: абс. Теолог. Баслядинського Степана; в Сернках: абс. Гімн. Малиновського Миколу» [29, арк. 23]. «В жовтні арештовано: Роговського Володимира в Смиківцях, пов. Тернопіль; в с. Дичків: студ. Вильмицького Михайла, гімн. Учня Охримовича Василя, студ. Павлуся Омеляна».

Особливо збільшилися арешти у жовтні через проведення «Шкільної акції» [15].

Бачимо, що більшість арештів проводилося серед учнів шкіл, гімназій, слухачів вечірніх чи вранішніх курсів, особливо серед українців – студентів теологічних факультетів. Це означало, що польська влада, арештовуючи представників майбутнього стану священників та служителів культу, позбувалася не лише «головної болі» з вишукуванням ініціаторів та активних учасників «Шкільної акції», а й підривала основи, ставила під сумнів майбутнє української православної церкви, адже без талановитого нового молодого покоління священників та теологів українська церква була би приречена на занепад, а то й загибель чи тотальне покатоличення.

Численними були арешти й за розповсюдження листівок ОУН серед українського населення. Дані акції вважаються важливими з боку агітаційної пропагандистської роботи ОУН серед місцевого міського та сільського населення, що допомагало «пояснити, що відбувається» місцевому населенню, розповісти про вимоги, структуру, склад, мету діяльності організації, «просвітити» українців щодо діянь поляків у культурно-освітній сфері, показати альтернативні дієві методи протидії польській окупаційній політиці, насамперед, на прикладі діяльності ОУН та її Юнацтва.

У джерелах зафіксовано: «27 січня 1933 р. в Перемишлі засуджено за приналежність до ОУН та кольпортаж летючок Яр. Гумовського на 2 роки, Мих. Захаріясевича на 18 місяців ув'язнення. У Токах, пов. Збараж, арештовано в січні 1933 р. Я. Флінту, в Сокальщині – В. Хмару. Суд у Стрию засудив 6 лютого 1933 р. Нестора Угеру, за приналежність до ОУН і кольпортаж нелегальних летючок, на 2 роки тюремного ув'язнення, 9 лютого В. Луціва і К. Калиновича – по півтора року, а 11 лютого Осипа Федорику з Скольного – на 4 роки, Б. Вільшинського і М. Пасічника – по 2 роки тюремного ув'язнення» [5].

У Львові 9–15 лютого відбувся судовий процес над 16 українцями зі Скалатщини й Грималівщини, обвинуваченими у приналежності до ОУН і переховуванні підпільної літератури. Головний обвинувачений, студент Василь Турковський, який під час слідства не склав жодних зізнань, на процесі заявив: «До ОУН я належав. Всеукраїнську революцію вважаю за єдино правильну. Як українець і як член Організації, вважаю працю для ідеї української революції за свій обов'язок. Жодних дальших зізнань складати не буду, бо як член ОУН і як український націоналіст взагалі, не визнаю польської влади, а тим самим і польського суду» [29, арк. 1–3].

Іншими важливими судовими справами були арешти молоді протягом лютого/березня 1933 р.: «Суд присяглих у Стрию засудив за приналежність до ОУН і кольпортаж підпільної літератури 21 лютого: М. Стефанишина, учня семінарії, з умовним припиненням кари, на 2 і пів року тюрми, кравця Гр. Кокіндяка на півтора року; 25 лютого – Мих. Бутримка на 2 роки» [7]. «В Коломиї за приналежність до ОУН та поширювання націоналістичної літератури засуджено 16 березня: Ігната Руденського на 2 роки, Ом. Колтика та студ. Ярослава Єндика по 14 місяців, Бронислава Явного і селянина Т. Руденського по 1 рокові ув'язнення з припиненням кари. Чортківський окружний суд затвердив у березні конфіскату книжок, забраних у Соколі в Вигнанці. «Читаночка для чемних діточок», «Основи історичної науки України», що були у вільній продажі та Кулішеву «Чорну Раду», що є приписаною обов'язковою шкільною літературою» [10].

Аналіз документів свідчить, що заарештовувалися також «по традиції» учні та студенти, які переховували та розповсюджували підпільну літературу ОУН, тим самим автоматично звинувачуючись у приналежності до ОУН.

Арешти продовжувались й у квітні/червні та стосувались учнівської та студентської молоді, яка розповсюджувала підпільну просвітницьку літературу: «Суд у Львові засудив у квітні 1933 року Н. Куклу, за кольпортаж летючок, на 1 рік ув'язнення. Гімназистів М. Палідовича, В. Кунду та І. Вітрука за переховування підпільної літератури ОУН засуджено по 8 місяців ув'язнення з припиненням кари [23]». «10 червня 1933 р. за

приналежність до ОУН і кольпортаж націоналістичної літератури: Теодора Найдича – на 1 рік; в Золочеві Михайла Мудрого – на півтора року; в Коломиї Ярослава Жибчина, І. Пантелюка й Гр. Матійчука – по півтора року ув'язнення. У Станиславові засуджено в червні 17-річного Василя Жупанського з Прислоп'я, за кольпортаж летючок ОУН, на 10 місяців ув'язнення» [24]. «У зв'язку з бійкою українців із польською поліцією на львівському цвинтарі під час Зелених Свят були арештовані в червні 1933 року студенти: В. Янів, Ю. Шухевич, Д. Мирон, М. Горницький, Г. Пришляк, В. Маційовський, В. Данилів, В. Смаль, Бернадський, В. Яворський, О. Лапчук, І. Старосольський, Р. Логоза, Р. Луців, Р. Маланчук, Б. Крисько, В. Чепіль, Д. Величко, О. Волос, В. Пинодюк, М. Голик, М. Мартин, І. Брунець і Марія Господарищенко. В червні 1933 р. суд присяглих в Тернополі, за принадлежність до ОУН і поширювання летючок ОУН, засудив: Осипа Іванюту, Романа Порубалюка та Володимира Дударя по 4 роки, Володимира Коблянського на 2 роки, Михайла Коблянського на 1 рік тяжкої в'язниці» [12].

Арешти продовжувались у липні/серпні, що означало системність роботи поліційних та слідчих органів II Речі Посполитої: «У липні 1933 року у Львові заарештовано за переховування підпільної літератури студентку Ірину Колик. У Сокальщині арештовано в липні В. Козьолковського та Т. Кушніра за поширювання видань ОУН. В Самбірщині заарештовано за організування панахиди на могилах стрільців: Д. Федика, Е. Товстяка, М. Тершовського, М. Гурія, Д. Орищака. В Яворівщині – гімназистів Максимова, Фіталя і Галушку, як підозрілих у приналежності до ОУН. В Бережанах за розкидування летючок ОУН в Угринові, пов. Підгайці, засуджено 15 липня Осипа Мандибуру на 2 роки ув'язнення» [21]. «У Трускавці за ширення нелегальної літератури в серпні 1933 року заарештовано І. Пристая, В. Зарицького та В. Мороза. 17 серпня 1933 р. в с. Лучиці, пов. Сокаль, за кольпортажу брошур ОУН арештовано: Приподока Кліма, Короля Володимира та Орчуна Гриця; у Шаршанцях пов. Сокаль: Крука Стецька; в Копитові пов. Сокаль: Кравця Корнила. Під час першого процесу їх було засуджено, – на підставі свідчень поліційного донощика Михайла Гирки, нібито вони підготовляли атентат на місцевого польського учителя, – на карі від 2 до 7 років тюрми» [8].

Особливо посилились арешти молоді у зв'язку з потребою розповсюдження листівок під час «Шкільної акції». Численні арешти молоді засвідчують велику кількість та розгалуженість сітки ОУН, неспроможність даної організації забезпечити належну конспірацію своєї діяльності, що спричинили арешти та судові процеси. Джерела свідчать, що «13 вересня 1933 р. в Під'яркові пов. Бібрка, після ревізії за протидержавною літературою арештовано: студента Леськова Михайла. В Коломиї 20 вересня 1933 року за розкидування летючок ОУН засуджено студента Юрка Никорака на 1 рік тюрми; В Угнові засуджено 7 жовтня студента Івана Гумовського – за переховування підпільної літератури – на 8 місяців ув'язнення» [6]. «У Львові засуджено 28 грудня 1933 року студента Івана Климова на 15 місяців в'язниці за принадлежність до ОУН і кольпортажу націоналістичної літератури на Волині і в Сокальщині» [22].

Виступи української національно спрямованої молоді з нагоди українських державних свят, догляду могил козаків, бійців УГА, УСС теж карались арештами: «В Дубні за розкидання листівок ОУН та бійку з поліційним агентом у часі свята Козацьких Могил під Берестечком засуджено ученика Л. Борща на 3 роки, селянина Л. Кирийчука – на 1 рік в'язниці. У Бібреччині за складення вінка на могилі загинулого бойовика Гриця Пісецького арештовано студентів Вол. Габрусевича і Вол. Гуцала» [13]. «У Станиславові 8 вересня 1933 засуджено ученика І. Петрину за переховування бойовиків ОУН з-під Городка на 6 місяців в'язниці. В Самборі засуджено 28 жовтня 1933 року студ. Ярослава Городиського, за зорганізування демонстративної панахиди на могилах героїв, під час якої поліцію обкидано камінням, – на 16 місяців ув'язнення, а 30 жовтня Юліяна Петречка на – 20 днів ув'язнення. Розповсюдження книжки «На вічну

ганьбу Польщі» [15]. «У Тернополі засуджено 20 грудня 1933 р., за приналежність до ОУН і протидержавну діяльність засуджено Осипа Шкамбару на 8 років, Окружний суд в Тернополі, за приналежність до ОУН та ширення націоналістичної літератури засудив 20 грудня 1933 р. студ. мед. Ярослава Флінту на 3 роки тяжкої тюрми і заплачення 160 злотих коштів» [9].

Арешти та судові процеси над українською молоддю продовжувалися протягом усього 1933 р. і несли гучний соціальний та політичний відгук серед усього українського населення, інтелігенції, представників національних рухів, організацій, політичних рухів та партій. Основним наслідком каральної політики польської влади та правоохоронних органів стала втрата цінних кадрів – молодого освіченого покоління, що вело за собою потребу заміни «втрачених» кадрів на більш стійких і готових до боротьби, якісного розширення діяльності Юнацтва ОУН на теренах західноукраїнських земель. Втрата кадрів, «основного ядра» поповнення для організації стало болючою і нагальною проблемою, яка потребувала негайного вирішення.

Таким чином, польська влада надзвичайно жорстко протидіяла діяльності ОУН. Кожна гучна справа організації несла за собою тривалі арешти й судові процеси, а згодом – потрапляння за ґрати активних членів ОУН та його юнацтва. Польська влада грізно та радикально реагувала на діяльність ОУН та його юнацтва, швидко запустивши маховик репресій, арештів та терору проти українського населення, діячів культурно-освітніх організацій, студентів, школярів, інтелігенції та учасників антипольських шкільних виступів. У подальшому планується детально розглянути міри покарань та правомірність засобів судочинства, що застосовувались до арештованих.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексієвць Л. Польща: шляхом відродження державної незалежності 1918–1939. Тернопіль: Економічна думка, 2002. 272 с.
2. Білавич Г., Савчук Б. Товариство «Рідна школа» (1881–1939 рр.). Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. 208 с.
3. Виздрік В. С. Військово-патріотична діяльність УВО–ОУН серед української молоді Галичини (1920–1939 рр.): дис. на здоб. наук. ступеня канд. іст. наук: 20.02.22 «Військова історія». Львів, 2004.
4. Гнатюк М. Рідномовне жіноче шкільництво в Коломиї (1919–1939). Коломия: Вік, 2014. 128 с.
5. ДАТО. Ф. 231. Оп. 1 с. Спр. 2168. Арк. 41–54.
6. ДАТО. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 1821. Арк. 32.
7. Діло. Львів. Березень 1933. С. 8.
8. Діло. Львів. Вересень 1933. С. 11.
9. Діло. Львів. Грудень 1933. С. 4.
10. Діло. Львів. Квітень 1933. С. 5.
11. Діло. Львів. Квітень 1933. С. 9.
12. Діло. Львів. Липень 1933. С. 2.
13. Діло. Львів. Липень 1933. С. 6.
14. Діло. Львів. Листопад 1933. С. 10.
15. Діло. Львів. Листопад 1933. С. 11.
16. Діло. Львів. Листопад 1933. С. 12.
17. Діло. Львів. Листопад 1933. С. 6.
18. Діло. Львів. Листопад 1933. С. 7.
19. Діло. Львів. Листопад 1933. С. 8.
20. Діло. Львів. Листопад 1933. С. 9.
21. Діло. Львів. Серпень 1933. С. 4.
22. Діло. Львів. Січень 1934. С. 2.
23. Діло. Львів. Травень 1933. С. 7.
24. Діло. Львів. Червень 1933. С. 6.

25. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. Перший том: 1920–1939 / За редакцією Степана Ленкавського. Мюнхен – Лондон – Нью-Йорк: Українське видавництво, 1968. 639 с.
26. Сливка Ю. Ю. Західна Україна в політиці польської та української буржуазії (1920–1939). Київ, 1985. 271 с.
27. Ступарик Б. «Школі – національне виховання молоді» (вибрані статті). Івано-Франківськ, Плай, 2005. 98 с.
28. Ступарик Б. М. Шкільництво Галичини (1772–1939). Івано-Франківськ: [б. в.], 1994. 141 с.
29. ЦДІА України у Львові. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 119. Арк. 1–3, 23, 24.

REFERENCES

1. Aleksiyevets L. Polshcha: shlyakhom vidrozhennya derzhavnoyi nezalezhnosti 1918–1939. Ternopil: Ekonomichna dumka, 2002. 272 s.
2. Bilavych H., Savchuk B. Tovarystvo «Ridna shkola» (1881–1939 rr.). Ivano-Frankivsk: Lileya-NV, 1999. 208 s.
3. Vyzdryk V. S. Viyskovo-patriotychna diyalnist UVO–OUN sered ukrayinskoyi molodi Halychyny (1920–1939 pp.): dys. na zdob. nauk. stupenya kand. ist. nauk: 20.02.22 «Viyskova istoriya». Lviv, 2004.
4. Hnatyuk M. Ridnomovne zhinoche shkilnytstvo v Kolomyi (1919–1939). Kolomyia: Vik, 2014. 128 s.
5. DATO. F. 231. Op. 1 s. Spr. 2168. Ark. 41–54.
6. DATO. F. 1. Op. 1. Spr. 1821. Ark. 32.
7. Dilo. Lviv. Berezen 1933. S. 8.
8. Dilo. Lviv. Veresen 1933. S. 11.
9. Dilo. Lviv. Hruden 1933. S. 4.
10. Dilo. Lviv. Kviten 1933. S. 5.
11. Dilo. Lviv. Kviten 1933. S. 9.
12. Dilo. Lviv. Lypen 1933. S. 2.
13. Dilo. Lviv. Lypen 1933. S. 6.
14. Dilo. Lviv. Lystopad 1933. S. 10.
15. Dilo. Lviv. Lystopad 1933. S. 11.
16. Dilo. Lviv. Lystopad 1933. S. 12.
17. Dilo. Lviv. Lystopad 1933. S. 6.
18. Dilo. Lviv. Lystopad 1933. S. 7.
19. Dilo. Lviv. Lystopad 1933. S. 8.
20. Dilo. Lviv. Lystopad 1933. S. 9.
21. Dilo. Lviv. Serpen 1933. S. 4.
22. Dilo. Lviv. Sichen 1934. S. 2.
23. Dilo. Lviv. Traven 1933. S. 7.
24. Dilo. Lviv. Cherven 1933. S. 6.
25. Mirchuk P. Narys istoriyi Orhanizatsiyi Ukrayinskykh Natsionalistiv. Pershyy tom: 1920–1939 / Za redaktsiyeyu Stepana Lenkavskoho. Myunkhen – London – Nyu-York: Ukrayinske vydavnytstvo, 1968. 639 s.
26. Slyvka Yu. Yu. Zakhidna Ukrayina v politytsi polskoyi ta ukrayinskoyi burzhuaziyi (1920–1939). Kyiv, 1985. 271 s.
27. Stuparyk B. «Shkoli – natsionalne vykhovannya molodi» (vybrani statyi). Ivano-Frankivsk, Play, 2005. 98 s.
28. Stuparyk B. M. Shkilnytstvo Halychyny (1772–1939). Ivano-Frankivsk: [b. v.], 1994. 141 s.
29. TsDIA Ukrayiny u Lvovi. F. 348. Op. 1. Spr. 119. Ark. 1–3, 23, 24.

Ichyshyn S. The reaction of the authority in the anti-polish activity of OUN and its Youth in 1933: assignment of sources.

The article examines the activities of the OUN and its youth, which was aimed at counteracting the measures taken by the Polish government to eradicate the cultural, educational, national, spiritual rights of

the Ukrainian people on the territory of Western Ukraine and other Ukrainian ethnic lands, Polish territories, with the compact residence of Ukrainians. The reaction of Polish authorities to the activities of the OUN in the school segment was investigated, which was manifested in the arrests of young members and sympathizers of the OUN. This reaction was quite harsh and negatively affected the quantitative and qualitative composition of the Ukrainian underground on the ground. The mass arrests of Ukrainian youth and sympathizers of the OUN in their turn did not become a catastrophe for the organization, but, on the contrary, stimulated its work.

The purpose of the article was to highlight the reaction of the authorities to the anti-Polish activities of the OUN and its youth, analysis of the system of punishment and justice. The publication outlines the archival documentary on the topic. The novelty of the provisions of the article is to open a new and in-depth analysis of the existing facts of litigation in the Second Rech Pospolita.

The main sources were the materials of the State Archives of the Ternopil region and, accordingly, published literature.

Key words: OUN actions, schooling, arrest, student, pupil, sabotage, underground literature of UNO.

Одержано 13.09.2017.

УДК 001:37-051(477):316.422 «1985/1991»

Руслана Потапенко
(Переяслав-Хмельницький)

НАУКОВО-ОСВІТНЯ ІНТЕЛІГЕНЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПЕРЕБУДОВИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

У переломні етапи трансформації державної політичної системи інтелігенція опиняється на вістрі суспільних процесів. У силу своєї соціальної природи і професійної діяльності саме інтелігенція приймає соціокультурні виклики часу, ведучи пошук альтернативних шляхів розвитку та засобів адаптації партійних настанов до практики життя. У статті окреслено теоретико-методологічні аспекти проблеми, визначено соціальну роль і суспільні функції інтелігенції, її місце в процесі політичних трансформацій. Досліджено саме поняття «інтелігенція», проаналізовано особливості її формування, зміну поглядів на її функції і роль у суспільстві. Доведено утилітарно-прагматичне ставлення радянської влади до інтелігенції як обслуги партійної ідеології і державних настанов.

Ключові слова: інтелігенція, науково-освітня інтелігенція, перебудова.

Комплексне дослідження взаємовідносин радянської влади та науково-освітньої інтелігенції періоду перебудови 1985–1991 рр. відсутні, хоча окремі проблеми час від часу висвітлювалися в науковій літературі. У даній роботі автор намагається окреслити теоретико-методологічні аспекти проблеми становища науково-освітньої інтелігенції в умовах перебудови, визначити її соціальну роль і суспільні функції, місце в процесі суспільно-політичних трансформацій. Лібералізація економічної сфери та плюралізм думок, із приходом політики «гласності», не могли не вплинути на соціокультурний вимір життя держави. Світоглядний і культурно-патріотичний плюралізм з'являється не лише в освітній і науковій сфері, а й в усіх сферах радянського суспільства. Як зазначила М. А. Шипович, культура в радянській державі вважалася «тереном» ідеології, де методи боротьби проти «ворожих впливів» були такими ж, як і в ідеологічній боротьбі. Один із них – постійне втручання партійно-радянського керівництва в царину культурної діяльності [9, с. 95]. Тому політика «гласності» мала ключове значення, в першу чергу, для соціокультурних перетворень у радянському суспільстві.

На початок 1985 р. Україна мала незначну когорту освітян і науковців із проукраїнською патріотичною позицією. Це й не дивно, враховуючи той факт, що